

1. העמותה לקידום החינוך הערבי – חיפה (ע.ר. 580375533)
2. ד"ר יאסר מנסור ת.ז. 056938715
3. יוסף ארול ת.ז. 321690984
4. סיהאם ארול ת.ז. 027571033
5. עלי לואי ת.ז. 025934779
6. חסן חסן ת.ז. 059471375
7. ענאן חסן ת.ז. 29110707
8. לינה בשארה ת.ז. 028349876
9. סאמר בשארה ת.ז. 059456046
10. אזדהאר עלי ת.ז. 23194327
11. עאטף חסן ת.ז. 058902702
12. יעקב אבו עיסא ת.ז. 55158828
13. אחלאם אבו עיסא ת.ז. 59925784
14. אבו עיסא אימאן ת.ז. 59919803
15. נהיל טועמה ת.ז. 058205295
16. רולא עאסי – חדאד ת.ז. 23449556
17. מרבית לוסיא ת.ז. 27636406
18. נרגיס דיבי ת.ז. 059479162
19. ג'ורג'ט עראם ת.ז. 55753065
20. סמיר אבו פארס ת.ז. 5382971
21. איוה בלאן ת.ז. 23133630
22. ג'וזלין דיאב ת.ז. 26432062
23. סמר בנימין-מיכאל ת.ז. 024783599
24. דועא חוראני ת.ז. 023208101
25. עמאד חוראני ת.ז. 059375188
26. סאמיה עודה ת.ז. 58591983
27. ג'ומאנה מורג'אן ת.ז. 058546805
28. מחמוד מורג'אן ת.ז. 056258023
29. הנא מנסור- חמזה ת.ז. 053101226
30. סאברין מסעד ת.ז. 23108194
31. אחמד מסעד ת.ז. 56997406
32. עדנאן סעדי ת.ז. 059384578

33. ד"ר אמל ג'בארין ת.ז. 54826805

34. ראיפה ג'בארין ת.ז. 58951815

35. עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל

ע"י ב"כ עו"ד סאוסן זהר ו/או חסן ג'בארין ו/או סוהאד בשארה ו/או
עדאל בדיר ו/או נביל דכואר ו/או נור אלעטאונה ו/או פאטמה אלעג'ו
מעדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל
ת.ד. 510, שפרעם 20200
טל: 04-9501610; נייד: 052-6399147; פקס: 04-9503140

העותרים

נגד

1. משרד החינוך

ע"י פרקליטות המדינה
רחוב סלאח אלדין 29, ירושלים

2. עיריית חיפה

רחוב חסן שוקרי 14
חיפה מ. 31047

המשיבים

עתירה למתן צו על תנאי

בית המשפט הנכבד מתבקש בזאת ליתן צו על תנאי המורה למשיבים לבוא ולנמק כדלקמן:

1. מדוע לא ייפתח בית ספר יסודי ממלכתי ערבי ייחודי על-אזורי או ארצי לאומנות עבור תלמידים ערבים במדינת ישראל;
2. מדוע לא ייפתח בהקדם האפשרי בית ספר ערבי יסודי ממלכתי ייחודי על-אזורי לאומנות בעיר חיפה אשר ישרת הן את ילדי העותרים והן את הילדים הערבים באזור חיפה והצפון;
3. מדוע לא להמשיך את הרצף החינוכי הייחודי לאומנות שהחל בגן הילדים "אלכרמה ב" בחיפה גם אל כיתות גיל חינוך יסודי בבית ספר "אלכרמה ב" בחיפה.

בקשה לקיום דיון דחוף

1. מוגשת בזאת בקשה לקיום דיון דחוף בעתירה דנן כך שבית המשפט הנכבד ידון בעתירה זו במהלך שנת הלימודים הקרובה (2007-2008) וזאת על מנת לאפשר לעותרים למצות את ההליכים בטרם תתחיל שנת הלימודים 2008-2009.
2. בשנת הלימודים האחרונה, החלו ילדי העותרים ללמוד בגן "אלכרמה ב'" בחיפה שהינו גן ילדים ערבי ייחודי על-אזורי לאומנות. מכאן קיימת חשיבות לקיים דיון מקדמי בעתירה זו וזאת על מנת לשמור על הרצף החינוכי האומנותי שהחל בגן אל כיתות היסודי בבית הספר "אלכרמה ב'".
3. עניינה של עתירה זו הוא בהקמת בית ספר ערבי ייחודי על-אזורי או ארצי לאומנות האמור לשרת את התלמידים הערבים במדינת ישראל בכלל ואת ילדי העותרים בעתירה זו בפרט. דרישתם של העותרים הינה להמשיך את הרצף החינוכי הייחודי לאומנות המופעל בגן הילדים "אלכרמה ב'" בחיפה.
4. עתירה זו מוגשת ימים אחדים לפני תחילת שנת הלימודים 2007-2008, על כן סבורים העותרים כי לא ניתן יהא לקיים דיון בטרם תחילת שנת הלימודים הקרובה. אולם, על מנת לאפשר לילדי העותרים למצות את מכלול ההליכים ובכך לאפשר לילדי העותרים להתחיל וללמוד בבית הספר נשוא העתירה עם תחילת שנת הלימודים 2008-2009, מתבקש בית המשפט הנכבד לקיים דיון במועד קרוב ככל האפשר.
5. אי לכך ולאור האמור לעיל, מתבקש בית המשפט הנכבד לאשר את הבקשה ולקבוע מועד קרוב ככל האפשר בעתירה זו.

תוכן עניינים

5 מבוא
7 העותרים
8 הרקע העובדתי
8 על בתי הספר הממלכתיים הייחודיים
9 בתי ספר ייחודיים לאומנות בישראל – הפליה ארצית
12 בתי ספר ייחודיים בחיפה – הפליה מקומית
17	פניות העותרים בדרישה להמשך הרצף החינוכי שהחל בגן אל כיתות היסודי בבית הספר "אלכרמה ב'"
23 הטיעון המשפטי
23 איסור הפליה בחינוך
25 זכות הילד ללמוד במוסד חינוך המופעל בשפתו
31 הזכות לחופש בחירה בחינוך
32 חשיבות הרצף החינוכי

1. במדינת ישראל ולפי הנתונים שהצליחו העותרים לאסוף, קיימים היום כ- 25 בתי ספר עבריים ממלכתיים ייחודיים לאומנות. כל תלמיד יהודי במדינת ישראל, דתי או לדתי בגיל חינוך יסודי, על-יסודי או בתיכון, נהנה מהזכות לנגישות ליותר מאחד מבתי הספר הממלכתיים הייחודיים לאומנות במדינת ישראל. זכותו של כל הורה יהודי, דתי או לא דתי, לבחירת סוג החינוך לילדיו כוללת גם את זכותו לבחור במערכת החינוך הממלכתית הייחודית לאומנות. לא כך מצבו של התלמיד הערבי במדינת ישראל, ולא כך הוא מצבם של ההורים הערבים במדינת ישראל וזאת מכיוון שאין ולו בית ספר ערבי אחד במדינת ישראל המוגדר כבית ספר ממלכתי ייחודי לאומנות.
2. העשרים וחמישה בתי ספר ממלכתיים ייחודיים לאומנות הנ"ל מחולקים לפי החלוקה האזורית והארצית כדלקמן: שבעה עשר בתי ספר ממלכתיים מסווגים כבתי ספר אזוריים; שישה בתי ספר ממלכתיים מסווגים כעל-אזוריים או ארציים ושני בתי ספר מסווגים כבתי ספר ממלכתיים דתיים על-אזוריים/ארציים.
3. העשרים וחמישה בתי הספר הממלכתיים הייחודיים לאומנות הנ"ל נמצאים בישובים אלה: ירושלים, תל-אביב, חיפה, באר-שבע, עכו, אשקלון, רחובות, חדרה, הנגב המערבי, מצפה רמון, פתח תקווה, גבעת אולגה, חולון, עטרת, יבנה, גבעתיים והרצלייה.
4. על אף הנתונים הנ"ל, אין היום בית ספר ערבי ממלכתי ייחודי לאומנות במדינת ישראל. לא הוקם באף עיר ערבית או כפר ערבי בישראל בית ספר ממלכתי אזורי או על אזורי או ארצי. כמו כן, אין באף עיר מעורבת במדינת ישראל בית ספר ערבי ייחודי לאומנות.
5. עניינה של עתירה זו, היא בהקמת בית ספר יסודי ערבי ממלכתי ייחודי לאומנות כמפורט בסעדים המבוקשים בראשית העתירה. העותרים יפרטו בעתירה זו, כי סירובם של המשיבים להיענות לסעדי העתירה פוגע בזכותו של הילד הערבי לנגישות שווה למערכת החינוך הממלכתית; פוגע בזכותם השווה לבחירה בחינוך של ההורים הערבים; והוא פוגע בזכות השוויון אשר מחייבת את חלוקת הטובין, ובמקרה זה הקמת בתי ספר ייחודיים, ללא הפליה על רקע לאום.
6. בנוסף, העתירה מתמקדת בצורך המיידי בהקמת בית ספר ערבי יסודי ייחודי על אזורי לאומנות בעיר חיפה אשר ישרת הן את ילדי העותרים והן את הילדים הערבים בצפון הארץ. העותרים 2 עד 13 הינם הורים לילדים ערבים אשר למדו בשנת הלימודים האחרונה (2006-2007) בגן הילדים בבית ספר "אלכרמה ב'" אשר הופעל כגן ילדים ממלכתי ייחודי על-אזורי לאומנות לילדים הערבים בחיפה. המשיבים סירבו ללא נימוקים ענייניים לאשר את המשך הרצף של בית ספר זה ו/או הקמת בית ספר ערבי ייחודי אחר לאומנות שיאפשר לילדי 33 הורים מהעותרים להירשם אליו וזאת כאשר הילדים היהודים החיפאים, דתיים ולא דתיים, נהנים מהנגישות לבתי ספר כאלה. בחיפה

קיים בית ספר ייחודי על-יסודי לאומנות – בית ספר רעות, שכל תלמיד יהודי המעוניין להירשם לעל-יסודי יכול להירשם אליו; בנוסף, כל ילד יהודי חיפאי הנמצא בשלב היסודי יכול להירשם לבית ספר עברי ארצי או על אזורי מחוץ לחיפה. הזדמנות זו לא קיימת אצל הילדים החיפאים הערביים לא בשלב היסודי ולא בעל - יסודי.

7. לא למותר לציין כי, בחיפה קיימים 57 בתי ספר יסודיים עבריים המספקים אפשרויות חינוך שונות ומגוונות לתלמידים היהודים. מכלל בתי ספר אלו, קיימים בתי ספר ייחודיים שונים, לאומנות, למדע, לטכנולוגיה ולתקשורת ובתי ספר דמוקרטיים. מעבר לכך, קיימות מסגרות חינוכיות רבות בעלות תפיסות חינוכיות שונות כגון בתי ספר בניהול עצמי ובתי ספר קהילתיים. לעומת זאת, במערכת החינוך הממלכתית ערבית בחיפה קיים רק בית ספר ערבי ייחודי אחד – בית ספר חיוואר לחינוך דמוקרטי – ואשר הוקם אך ורק לאחר התערבות בג"ץ. בית ספר זה אינו מיועד או מיוחד לאומנות.

8. על אף שברור לכל כי, הרציונל העומד מאחורי חלוקת מערכת החינוך הממלכתית בישראל (מהיסודי עד התיכון) לשתי מערכות חינוך: אחת המתנהלת בשפה העברית (דתי ולא דתי) ואחרת בשפה הערבית, הוא, בין היתר, לאפשר לילדים לקבל את חינוכם הבסיסי והיסודי בשפת אמם, הרי רציונל זה מקבל משנה תוקף כשמדובר בחינוך יסודי או על יסודי לאומנות שבו השפה מהווה המרכיב החשוב ביותר בהתפתחות חשיבתו האומנותית והיצירתית של הילד. כאן מתאימים במיוחד דבריו של הנשיא (בדימוס) ברק כשהתייחס לחשיבותה של השפה כקובעת את המובן של המחשבה והיותה כלי להתפתחות ויצירתיות כדלקמן:

"הגשמה עצמית זו קושרת את הביטוי אל הלשון. הלשון היא המכשיר אשר באמצעותו ניתן ביטוי לחופש הביטוי. הלשון היא המכשיר שבאמצעותו אנו יוצרים קשר עם זולתנו. אך הלשון היא יותר מכלי תקשורת. הלשון היא כלי חשיבה. באמצעותה אנו חושבים ויוצרים מושגים ומעבירים אותם לזולתנו. אך הלשון אינה רק כלי תקשורת או חשיבה. הלשון והביטוי חד הם. הלשון קובעת את המובן של המחשבה. מכאן מרכזיותה של הלשון בקיום האנושי, בהתפתחות האנושית ובכבוד האדם."

ראו: ע"א 105/92 **ראם מהנדסים קבלנים בע"מ נגד עיריית נצרת עילית**, פ"ד מז(5), 189, 201-202 (1993).

9. יצוין, כי מחקרים רבים בדקו את השימוש באומנות כמקדם הישגים לימודיים של התלמידים לרבות אלה בגיל הרך. מחקרים אלו הראו, כי מלבד החשיבות בהעלאת הכישורים האומנותיים של תלמידים, קיימת חשיבות גדולה בשימוש באומנות לצורך שיפור ההישגים הלימודיים של התלמידים; גיבוש עמדות התלמיד בקרב הקהילה; שיפור יחסיו החברתיים של התלמיד עם הקהילה מסביבו; שיפור כישורי החשיבה הביקורתית; מיומנויות כתיבה, הבנה והבעה של התלמיד. מכאן, מלבד החשיבות בטיפוח כישורי

האומנות בקרב התלמידים, קיימת חשיבות מירבית בשימוש באומנות ככלי להתפתחותו האנושית של התלמיד.

העותרים

10. העותרת מס' 1 הינה עמותה רשומה כדין בישראל אשר הוקמה ונרשמה כדין בישראל בשנת 2004 ע"י הורים לתלמידים ערבים בעיר חיפה וזאת לצורך קידום מערכת החינוך הערבית בחיפה. העמותה פועלת, בין היתר, לקידום תוכנית התחדשות מערכת החינוך הערבית בחיפה, השגת שוויון בזכות לחינוך לתלמידים הערבים במערכת החינוך בחיפה וקידום ופיתוח מנהיגות הורים בתחום החינוך (להלן: "העמותה").
11. העותרים 2 עד 13 הינם הורים לילדים ערבים אשר למדו בשנת הלימודים האחרונה (2006-2007) בגן הילדים בבית ספר "אלכרמה ב"י" אשר הופעל כגן ילדים ממלכתי ייחודי על-אזורי לאומנות לילדים הערבים בחיפה. בשנת הלימודים הקרובה (2007-2008) אמורים ילדי העותרים מס' 2 עד 13 לעלות לכיתה א' ועל כן הם מעוניינים להמשיך את הרצף החינוכי הייחודי לאומנות שהחל בגן הילדים גם אל כיתות בית הספר היסודי בבית ספר "אלכרמה ב"י".
12. עותרים מס' 14 עד 34 הינם הורים לילדים ערבים אשר לא למדו בגן הילדים "אלכרמה ב"י" בשנת הלימודים האחרונה (2006-2007) אך מעוניינים לרשום ולשלוח את ילדיהם לבית ספר "אלכרמה ב"י" במידה והוא יוכר כבית ספר ממלכתי על-אזורי ייחודי לאומנות.
13. ההורים לעיל, הן אלה שילדיהם למדו בגן לאומנות בשנת הלימודים 2006-2007 והן אלה שלא, דורשים הקמת בית ספר יסודי ייחודי לאומנות הראשון עבור ילדיהם, שכן קיימות השלכות חיוביות רבות הנובעים מחינוך ילדיהם במסגרת חינוך ייחודית לאומנות. כך למשל, יטופחו כישרונותיהם ונטיותיהם האומנותיים של הילדים ובנוסף, ישמש החינוך היצירתי כלי לפיתוח אישיותם של הילדים וקידום הישגיהם הלימודיים והחברתיים.
14. עותרת מס' 35 הינה עמותת זכויות אדם, רשומה כדין בישראל, אשר נוסדה בנובמבר 1996 כמרכז משפטי עצמאי הפועל לקידום זכויות האדם בכלל והמיעוט הערבי בפרט, מטרתיה המרכזיות הינן השגת זכויות שוות, והגנה על הזכויות הקולקטיביות של המיעוט הערבי במדינת ישראל בתחומים שונים ובהם: זכויות בקרקע, זכויות אזרחיות, זכויות פוליטיות, זכויות חברתיות, זכויות תרבותיות, זכויות כלכליות, זכויות דתיות, זכויות נשים וזכויות אסירים.

הרקע העובדתי

על בתי הספר הממלכתיים ייחודיים

15. בעשור האחרון היתה מערכת החינוך בישראל עדה למספר התפתחויות חשובות, כגון, התרבות פניות של הורים בכל רחבי הארץ לצורך הקמת בתי ספר בעלי תפיסות חינוכיות ייחודיות המבליטות את ה"אני מאמין" של בתי הספר באמצעות תוכניות לימודים ייחודיות ומיוחדות. תופעה זו הביאה לתוצאה לפיה מקום בו מערכת החינוך בישראל התאפיינה בפיצול בין מערכת חינוך ממלכתית (רשמית – מוכרת) לבין מערכת חינוך פרטית (מוכרת אך לא רשמית), נוצרה מערכת חינוך נוספת שהינה מערכת החינוך הייחודית.

16. במהלך שנת 2001 מינה המשיב מס' 1 את ועדת וינשטיין לצורך הצעת פתרונות לפיהן ניתן יהיה לשלב בתי ספר ייחודיים באזורי חינוך וזאת לאור ריבוי של הפניות תלמידים ע"י הוריהם לבתי ספר שאינם באזורי רישום והתרבות הפניות לפתיחת מוסדות חינוך ייחודיים במסגרת החינוך הממלכתי. מסקנות ועדת וינשטיין הוגשו למשיב מס' 1 במהלך חודש מרץ 2002 ואומצו על ידו והן נגעו לטיפול בבתי ספר ייחודיים על אזוריים ושילובם באזורי רישום במרחבי החינוך השונים. הועדה המליצה לשבח את מערכת החינוך באמצעות הקמת בתי ספר ייחודיים, כולל במתכונת לאומנות, והבטחת אוטונומיה חינוכית לבתי ספר המציעים תוכניות לימודים ייחודיות והמעודדים יזמות של תלמידים ואפשרויות בחירה בתוך בתי הספר. יודגש, כי נקודת המוצא של דו"ח ועדת וינשטיין היא, שלצורך השבחת החינוך, יש להוסיף ולעודד את בתי הספר לפתח "אני מאמין" בית ספרי המתבטא בדרכי למידה, פדגוגיה, ניהול וכדומה. כך המליצה הועדה בכל הקשור להקמת בתי ספר ייחודיים, לרבות בתי ספר ייחודיים לאומנות:

"השבחת כל המערכת על ידי בתי ספר בעלי אוטונומיה חינוכית

באזורים

בתי הספר יעבדו על פי מתכונת של בתי ספר אוטונומיים המציעים תכניות לימודים מגוונות וייחודיות ואשר מעודדים יזמות ואפשרויות בחירה בתוך בתי הספר. בתי הספר יהיו איכותיים ובעלי הגדרה של "אני מאמין בית ספרי", עם תכניות לימודים הנגזרות ממנו, תכנית לימודים ההולמת את התכנית הרגילה של המערכת אך גם תוך פיתוח תכנית לימודים שונה (למשל, בית ספר בעל אוריינטציה מסורתית, מדעית, אמנותית או דרכי הוראה מיוחדות המעוגנות בפילוסופיה פידגוגית). בתי ספר אלו נדרשים לפתח גם הערכה בית ספרית, מעורבות ושיח מתמיד עם ההורים ועם הקהילה, ארגון וניהול אוטונומי ורצוי גם תקצוב בית ספרי..."

...

שילוב מבוקר של בתי ספר ייחודיים על-אזוריים, ותיקים

וחדשים, במערכת

מטרת השילוב המבוקר כפולה: לוודא שבתי ספר ייחודיים על-אזוריים יחויבו בעמידה בתנאי סף של מערכת החינוך ובה בעת לאפשר להם להתפתח בכיוונים חינוכיים המיוחדים להם תוך

שמירה על זכויות הפרט והקבוצות לבחור חינוך לילדיהם על פי ערכיהם ותוך שמירה על הכללים והחוקים של החינוך הממלכתי..."

== רצ"ב העתק המלצותיו של דו"ח ועדת וינשטיין, מסומן ע/1.

17. לאור חשיבות הנושא ובעקבות אימוץ דו"ח ועדת וינשטיין, הוציא משיב מס' 1 במהלך שנת 2003 חוזר מנכ"ל סג/6 (ג) (שבט התשס"ג – פברואר 2003) (להלן: "חוזר המנכ"ל") אשר הסדיר את הליך אישור והקמת בתי הספר הייחודיים העל-אזוריים בחינוך הממלכתי (כדוגמת בית הספר נשוא העתירה) ובחינוך המוכר שאינו רשמי. בהתאם לחוזר המנכ"ל, נקבע הליך בן שלושה שלבים לאישור הפעלת בית ספר ייחודי על-אזורי. השלב הראשון, שלב ההיערכות של מגישי ההצעה לקראת כניסה למסלול האישור; השלב השני, קבלת היתר לאחר בדיקת ההצעות ברמת הרשות המקומית, ברמת המחוז וברמה הארצית וקבלת סמל מוסד או אי-אישור ההצעה; והשלב השלישי, שלב הליווי והבקרה של פיתוח ההצעה במטרה לבחון את הצלחת היוזמה.

מכאן, ובנוסף להוראותיו של חוק לימוד חובה, תש"ט – 1949 האחריות להקמת בתי ספר ייחודיים ממלכתיים נופלת על שני המשיבים בעתירה זו במשותף.

== רצ"ב חוזר המנכ"ל, מסומן ע/2.

בתי ספר ייחודיים לאומנות בישראל – הפליה ארצית

18. במדינת ישראל קיימים סוגים שונים של בתי ספר ייחודיים, כגון, בתי ספר לאומנות, בתי ספר למדע, לטכנולוגיה ובתי ספר דמוקרטים. בעתירה זו, מבקשים העותרים להקים בית ספר ייחודי על-אזורי לאומנות עבור תלמידים ערבים וזאת לאור חשיבות התפיסה החינוכית הייחודית-אומנותית של בית ספר שכזה. יצוין, כי מחקרים רבים בדקו את השימוש באומנות כמקדם הישגים לימודיים של התלמידים לרבות אלה בגיל הרך. מחקרים אלו הראו, כי מלבד החשיבות בהעלאת הכישורים האומנותיים של תלמידים, קיימת חשיבות גדולה בשימוש באומנות לצורך שיפור ההישגים הלימודיים של התלמידים; גיבוש עמדות התלמיד בקרב הקהילה; שיפור יחסיו החברתיים של התלמיד עם הקהילה מסביבו; שיפור כישורי החשיבה הביקורתית; מיומנויות כתיבה, הבנה והבעה של התלמיד. מכאן, מלבד החשיבות בטיפוח כישורי האומנות בקרב התלמידים, קיימת חשיבות מירבית בשימוש באומנות ככלי להתפתחותו האנושית של התלמיד.

== רצ"ב מספר מאמרים המחזקים את האמור לעיל ומסומנים ע/3.

19. חשיבות הקמת בית הספר נשוא העתירה מתחזק לאור העובדה, כי קיימים בתי ספר ייחודיים אזוריים, על-אזוריים ואף ארציים לאומנות עבור תלמידים יהודים המופעלים בשפה העברית. לעומת זאת בית הספר נשוא עתירה זו הינו בית הספר הערבי הראשון

המבוקש להקימו כבית ספר יסודי רשמי – מוכר (ממלכתי) ייחודי על-אזורי לאומנות, האמור לשרת תלמידים ערבים מהעיר חיפה והצפון, בין אם הם מאזור הרישום של בית הספר ובין אם לאו. בית ספר כזה, אמור להיות מופעל בשפת אמם של התלמידים – השפה הערבית.

20. מנתונים שנתקבלו מאת "הועדה הארצית ליישום ייחודיים על-אזוריים ומרחבי חינוך" עולה, כי אושרו ע"י הועדה הארצית הנ"ל שמונה בתי ספר ייחודיים על-אזוריים לאומנות המשרתים את התלמידים היהודים ברחבי הארץ, כדלקמן:

מחוז	עיר	בית ספר ייחודי לאומנות
דרום	אשקלון	בית ספר מקיף ייחודי לאומנות
מרכז- ארצי	גבעתיים	בית ספר תלמה ילין לאומנות – ארצי
מרכז	הרצליה	בית ספר יסודי גורדון לאומנות
מרכז	תל אביב	ישיבה לאומנות – ממלכתי דתי – תיכון
מרכז	תל אביב	בית ספר אריסון לאומנות
צפון		בית ספר ממלכתי דתי לאומנות ומוזיקה במרחביה
ירושלים – ארצי	ירושלים	בית ספר תיכון ארצי לאומנות
חיפה	חיפה	בית ספר על יסודי "רעות" לאומנות

21. בנוסף לרשימת בתי הספר הייחודיים העל אזוריים לאומנות, אישר משרד החינוך הקמתם של 17 בתי ספר נוספים אזוריים לחינוך וכן אישר תוכניות ניסויים לאומנות במסגרת בתי ספר ממלכתיים רגילים. להלן רשימה של בתי ספר לאומנות שאושרו ע"י משרד החינוך וכן בתי ספר שאושרה בהם תוכנית ניסויי לאומנות:

עיר	בית הספר
עכו	בית ספר התומר לאומנויות
אשקלון	בית הספר לאומנויות
רחובות	איגום – בית הספר לאומנות חזותית
חדרה	עמל – התיכון המקיף למדעים ולאומנויות
שכונה ג' – דגניה	בית הספר הממלכתי קהילתי לאומנויות "דגניה"

ירושלים	האקדמיה למוסיקה ומחול – תיכון
ירושלים	בית ספר לאומנויות – חטיבת בנינים (מוכר שאינו רשמי)
תל אביב	תיכון א' לאומנויות
הנגב המערבי	בית ספר לאומנויות בחרה ותרבות בנגב המערבי השייך למכללת ספיר
מצפה רמון	הפנימייה לאומנות ומדעים – חטיבת בנינים
פתח תקווה	הקונסרבטוריון העירוני פתח תקווה (מוסד חינוכי ללימודי מוסיקה הפועל בשיתוף עם משרד החינוך ועיריית פתח תקווה)
באר שבע	מקיף ו' ע"ש קוהל הכולל מגמת אומנות (תיכון שש שנתו)
גבעת אולגה – חדרה	ביה"ס ממ"ד "יבנה" – בית ספר מדעי עם פנים לאומנות
חולון	הרצוג גמנסיה למדעים ולאומנויות – כולל תוכנית ניסויית לאומנות
פתח תקווה	"חירות" אולפנית ישורון – כולל תוכנית ניסויית לאומנות
עטרות	ישיבת כינור דוד – ישיבה תיכונית מוסיקלית המיועדת לבוגרי חטיבת בנינים המצטיינים בתחום המוסיקה – כולל תוכנית ניסויית באומנות
יבנה	בית ספר מעיין – כולל תוכנית ניסויית לאומנות

22. מרשימת בתי הספר לעיל עולה, כי קיימות מסגרות חינוך שונות ברחבי הארץ, הן אזוריים והן על אזוריים והן ארציים, המיועדים לספק מענה לתלמידים יהודים בעלי נטיות וכישורים אומנותיים. מסגרות כאלו קיימות אף במסגרת החינוך הממלכתי דתי יהודי והאמורים לספק מענה לציבור התלמידים היהודים הדתיים בעלי כישרונות ונטיות אומנותיים.

23. מסגרות חינוך כאלו אינם קיימים עבור התלמידים הערבים בישראל. מכאן טוענים העותרים, כי משהוקמו בתי ספר לאומנות לתלמידים יהודים ולא הוקמו עבור תלמידים ערבים, הרי במבחן התוצאה מופלים ילדיהם לרעה לעומת התלמידים היהודים.

בתי ספר ייחודיים בחיפה – הפליה מקומית

24. העותרים יטענו, כי גם ברמה המקומית קיימת הפליה במערכת החינוך. שכן, במערכת החינוך היהודית בחיפה קיים בית ספר ייחודי לאומנות על-יסודי על-אזורי ואילו מסגרת כזו אינה קיימת עבור התלמידים הערבים בין אם בגיל יסודי ובין אם בגיל על-יסודי, בין ברמה האזורית ובין ברמה העל-אזורית.

25. בחיפה לומדים כ- 29,174 תלמידים ב- 69 בתי ספר יסודיים, מהם כ- 3,700 תלמידים ערבים הלומדים ב- 12 בתי ספר יסודיים. אמנם בגיל יסודי לא קיימת מערכת חינוך ייחודית לאומנות הן עבור התלמידים היהודים והן הערבים, אולם קיים בית ספר ייחודי לאומנות לגילאי כיתות על-יסודי לתלמידים היהודים בחיפה. בנוסף, ולמרות העדר מסגרות ייחודיות לאומנות בכיתות יסודי עבור התלמידים היהודים בחיפה, יכולים הורי הילדים היהודים בעלי נטיות וכישורים אומנותיים לשלוח את ילדיהם בגיל יסודי למסגרות החינוכיות המוגדרים כעל-אזוריים וארציים במקומות אחרים ברחבי הארץ. תחליף זה אינו זמין עבור התלמידים הערבים, שכן וכאמור לעיל לא קיימות מסגרות חינוך ייחודיות לאומנות לתלמידים הערבים הן לגילאי יסודי והן לגילאי על יסודי בכל רחבי הארץ. במילים אחרות, בתי ספר לאומנות בעברית נגישים לילדים החיפאים אך לעומתם, בתי ספר כאלה המנוהלים בשפה הערבית, אינם נגישים לילדים ערבים.

26. העותרים יטענו כי יש לדחות את הטענה לפיה ניתן לשלוח את הילדים הערבים למערכת החינוך הייחודית לאומנות היהודית שכן וכאמור לעיל, תלמידים יהודים וערבים לומדים במערכות חינוך המופעלות בשפתם, כאשר בכל אחת מהן מודגשת השפה, התרבות והדת של אותה אוכלוסיה. החשיבות לשליחת תלמידים ערבים ללמוד בבית ספר המופעל בשפה הערבית מקבל משנה תוקף כאשר מדובר במערכת חינוך לפיה התפיסה החינוכית היא ייחודית לאומנות אשר מדגישה את הבעת התלמיד לרגשותיו ומחשבותיו.

27. העותרים יוסיפו, כי האפשרויות העומדות בפני התלמיד היהודי בעיר חיפה רחבות בהרבה מהאפשרויות העומדות בפני התלמיד הערבי בעיר. כך למשל, לעומת מסגרת ייחודית אחת עבור התלמידים הערבים בחיפה (בית הספר היסודי דמוקרטי "חיואר"), קיימות מסגרות חינוך רבות עבור התלמידים היהודים בעיר המספקים מגוון רחב ביותר לגישות ותפיסות חינוכיות שונות. להלן רשימה חלקית של בתי הספר היסודיים בעיר חיפה המשרתים את אוכלוסיית התלמידים היהודים:

מס' סידורי	שם בית הספר	תפיסה חינוכית / חזון
1	פיכמן	בית ספר ייחודי מדעי ותקשורת (225)

		(תלמידים)
2	מגינים	בניהול עצמי עם פנים לקהילה (469 תלמידים)
3	ליאובק	עובד במגוון דרכי הוראה והערכה בסביה מתוקשרת
4	עין הים	בית ספר קהילתי
5	הניסויי הפתוח	על-אזורי ייחודי אשר שם דגש על מנהיגות, מעורבות ומחוייבות חברתית ולימודים רב תחומיים (400 תלמידים וכולל חטיבת בנייים)
6	זכרון יוסף	כולל מערכת קהילתית רב תחומית הפועלת בצד המערכת הפורמאלית עם חוגי העשרה רבים
7	חופית	בית ספר בניהול עצמי (כולל 229 תלמידים)
8	תל חי	בניהול עצמי המשלב בין המערכת הפורמאלית לבין המערכת הקהילתית הרב תחומית (כולל 568 תלמידים)
9	בן גוריון	בית ספר משולב המשלב את המתנ"ס השכונתי, החוגים והפעילויות השונות עם הקהילה
10	הבוניס	בית ספר בניהול עצמי המשלב בין המסגרת הפורמאלית והמסגרת הקהילתית הרב תחומית (381 תלמידים)
11	אינשטיין	בית הספר חותר לעיצוב לומד המתאפיין בסקרנות ובהתעניינות אינטלקטואלית המסוגל לאתר בעצמו את המידע ואת הכלים לסיפוק הסקרנות והעניין שלו. חינוך התלמיד עפ"י אמות מידה של חיים דמוקרטיים, טיפוח ערכים והטמעת התנהגויות נורמטיביות.
12	רמות	בית ספר בניהול עצמי
13	אלון	בית ספר עם תוכנית ייחודית הנקראת "הילדים של היום הם העתיד של מחר". בית הספר הציב לעצמו יעדים של עשייה חינוכית הנובעת מחינוך בעידן מודרני עתיר מידע וטכנולוגיה מחד, וחשיבות החינוך לערכים מאידך

14	אהוד (אחוה, השכלה ודרך ארץ)	בית ספר בניהול עצמי אשר נהנה מגמישות מירבית במכלול המשאבים העומדים לרשותו לשם שיפור הישגיו הפדגוגיים (620 תלמידים)
15	דרור	בית ספר אוטונומי בניהול עצמי המקבל סמכויות נרחבות ממשרד החינוך ומהרשות המקומית בתחומים רבים (300 תלמידים)
16	דינור	בית ספר קהילתי הפתוח לסביבתו של התלמיד ומעורב במתרחש בה ושואף לחינוך לפי ערכים הומאניים, יהודים ודמוקרטיים
17	רוממה	בית ספר משולב הבונה תוכנית לימודים ייחודית אשר שמה דגש ערכי על אהבת ארץ והכרת מורשתה, שילוב המחשב בדרכי הוראה, שילוב תלמידים בעלי צרכים מיוחדים ותוכנית "בגרות והתבגרות" המכשירה את תלמידי כיתות ו' להיות בוגרים, עצמאיים, יוזמים ומעורבים בכל מעגלי החיים.
18	שלוה	בית הספר פועל בין היתר לפיתוח תהליכי למידה ושיפור ההישגים הלימודיים עם דגש על תהליכים ערכיים וחברתיים שיסייעו בידי בוגרי בית הספר להסתגל למציאות המשתנה בעידן זה
19	דוד ילין	בית הספר שואף לפיתוח לומד עצמאי בחברה טכנולוגית מתפתחת, תוך התייחסות לצרכיו המיוחדים של הלומד וחינוך הילד כאדם בחברה דמוקרטית
20	גורדון	בית ספר קהילתי בניהול עצמי
21	נופים	בית ספר משולב המשלב בין מסגרות החינוך הפורמאלי והחינוך הבלתי פורמאלי כאשר תוכנית בית הספר מבוססת על ההנחה שחיים בעידן התפרצות הידע, המחשב, הכבלים ותקוות גדולות לשלום.
22	אילנות	בית ספר משולב המקיים מערכת קהילתית רב תחומית הפועלת בצד

המערכת הפורמאלית. במערכת הקהילתית חוגי העשרה רבים ומגוונים לכל הגילאים		
בית ספר משולב המשלב בין חינוך פורמאלי לבין חינוך בלתי פורמאלי והכולל חוגים מגוונים לגיל הרך ולנוער. מטרתו טיפוח ערכים לאומניים, חברתיים ואזרחיים ועיצוב אישיות התלמיד.	הרצל	23

למידע נוסף ראו פירוט בתי הספר באתר משיבה מס' 2 :

http://www.mkm-haifa.co.il/schools/schools_y.htm

28. לעומת אפשרויות רחבות ומגוונות אלו המוצעות לתלמידים היהודים בעיר חיפה, האפשרויות הקיימות בפני התלמידים הערבים בעיר מאוד מצומצמים. כך למשל, עבור 20% מתלמידי העיר הערבים (3,700 תלמידים ערבים בגיל יסודי) קיימים 11 בתי ספר מהם 5 בתי ספר השייכים למערכת החינוך הפרטית-עדתית והיתר שייכים למערכת החינוך הממלכתית. יצוין, כי מבין בתי הספר הממלכתיים היסודיים בחיפה הוקם לאחרונה בית ספר ייחודי "חיואר" שהינו בית ספר בעל תפיסה ייחודית דמוקרטית. תפיסה ייחודית דמוקרטית זו שונה מהתפיסה הייחודית לאומנות, שכן תוכנית הלימודים והתפיסה הפדגוגית בבתי ספר דמוקרטיים שונה מבתי ספר בעל תפיסה חינוכית ייחודית לאומנות, בהם בנוסף, לכך שהתלמידים לומדים מקצועות אומנות שונים, יתר תוכנית הליבה מלומדת בתפיסת החינוך היצרית.

== רצ"ב חלקים רלוונטיים מנתונים עדכניים אודות החינוך בחיפה שפורסם מטעם העירייה במהלך מאי 2006, מסומן ע/4.

29. מבחינתם של התלמידים הערבים האפשרות הפתוחה בפניהם הינה אך ורק בחירה בין מערכת החינוך הפרטית שהינה מערכת כניסייתית-עדתית לבין מערכת החינוך הממלכתית. מרבית התלמידים הערבים בחיפה (מעל ל- 60%) פוקדים את בתי הספר הפרטיים, בהם הליכי קבלת ההחלטות מתקבלים באופן עצמאי וכך גם מימון תקציביהם. בבתי ספר אלו מופעלים כיתות לימוד החל מגן ועד לכיתה י"ב. בשל הרצף בחטיבות הלימודים, קיימת העדפה לשליחת התלמידים לבתי ספר אלו לעומת בתי הספר הממלכתיים בהם לא קיים רצף של חטיבות דבר המחייב את התלמידים במערכת החינוך הממלכתית לנדוד מחטיבה אחת לאחרת. גם התכנים הלימודיים נקבעים ע"י הנהלת בית הספר הפרטי ושיטת קבלת התלמידים, הינה סלקטיבית ותחרותית ובדרך כלל מתקבלים תלמידים מרקע סוציו אקונומי אמיד יחסית. בכדי לשמור על רמה זו של תלמידים לא

אחת מונשרים תלמידים בעלי הישגים לימודיים נמוכים חזרה לבתי הספר הממלכתיים בעיר.

30. על כן, נתפסת מערכת החינוך הממלכתית בחיפה כברירת מחדל וכעדיפות שניה בלבד עבור התלמידים הערבים. כתוצאה, המערכת סובלת מתדמית נמוכה יחסית למערכת החינוך הפרטית והישגי התלמידים בה נמוכים בהרבה מהישגי התלמידים במערכת החינוך הפרטית בעיר. כך למשל, תוצאות מבחן המיצ"ב (מדדי יעילות וצמיחה בית ספרית) לשנת 2003 שנערך בבית ספר הממלכתי מקיף "אלמותנבי" בחיפה הראו, כי הישגי התלמידים בבית הספר הממלכתי הינם נמוכים ביותר. תוצאות המבחן הראו, כי הציונים הכוללים להם זכו התלמידים בערבית, מטמטיקה, מדע וטכנולוגיה ואנגלית הנם "נמוכים מאוד". יודגש, כי תוצאות מבחן זה זהים לתוצאות שאר המבחנים בבתי ספר ממלכתיים אחרים בעיר חיפה. כמו כן, השינוי שחל בהישגי הלימודים של התלמידים הערבים בבתי ספר ממלכתיים מאז שנת 2003 ועד היום, הינו מזערי ביותר.

== רצ"ב העתק מתוצאות מבחן המיצ"ב משנת 2003 שנערך בבית הספר "אלמותנבי", מסומן ע/5.

31. גם ראש העיר חיפה עצמו, מר יונה יהב, היטיב לתאר את מצבו הרעוע של החינוך הערבי בחיפה במכתב ששלח למר אהרון זבידה, מנהל מחוז חיפה במשרד החינוך מתאריך 8.6.04. כך תיאר יהב את מצב החינוך הערבי:

"מערכת החינוך הממלכתית רשמית במגזר הערבי בחיפה נכשלה להשיג יעדיה ובמשך 56 שנות קיומה של מדינת ישראל הוזנחה ולא זכתה ליחס ולהשקעה הראויים מצד משרד החינוך. נוכח קיפוח גס ומתמשך זה, אין זה פלא כי אנו עדים כיום לרמת הישגים כה נמוכה של תלמידי בתי הספר הערביים הרשמיים, כפי שהדבר משתקף בתוצאות בחינות המיצ"ב, שפורסמו בשנה"ל תשס"ג. תושבי העיר חיפה הערבים הצביעו ברגליהם ובחרו להעדיף את מערכת החינוך הפרטית הערבית. 72% מתלמידי המגזר לומדים כיום בבתי ספר אלה. זוהי תעודת עניות למערכת הציבורית!"
(הדגשה לא במקור)

== רצ"ב חלקו הראשון של מכתב מר יהב אל מר זבידה מתאריך 8.6.04 מסומן ע/6.

32. לצורך שיפור מערכת החינוך הממלכתית הערבית בחיפה, גובשו מספר תוכניות שמטרתן הנהגת רפורמה במערכת החינוך הממלכתית וזאת במטרה לשפר את רמת הלימודים במערכת והעלאת ההישגים הלימודיים של התלמידים. בשנת 2003 גובשה תוכנית "ההתחדשות למערכת החינוך הערבית בחיפה" שהינה יוזמה של קהילת ההורים הערבים בחיפה בשיתוף הממסד העירוני והממלכתי. תוכנית זו הציעה פתרונות שונים לקושיות השונות העומדות בפני מערכת החינוך הערבית בחיפה. בין היתר, היא המליצה על עריכת שינויים מבניים (כגון, הקדמת השתלבות ילדים במערכת החינוך וצמצום המעברים לאורך הרצף החינוכי) ושינויים תוכניים (כגון, הגברת התיאום בין שלבי החינוך השונים ויצירת רצף חינוכי). תוכנית זו אומצה ע"י משרד החינוך ועיריית חיפה ובמסגרתה סוכם

על הקמת מסגרות חינוך ייחודיות החל משנת הלימודים 2004-2005 וזאת לצורך צמצום הפערים בין תלמידים במערכת החינוך הערבית הרשמית ופתרון בעיית הנשרת התלמידים ממערכת החינוך הפרטית למערכת החינוך הממלכתית.

== רצ"ב העתק מתוכנית ההתחדשות למערכת החינוך הערבית בחיפה, מסומנת ע/7.
== רצ"ב מסמך הבנות אשר אימץ את תוכנית ההתחדשות במערכת החינוך הערבית בעיר, מסומן ע/8.

33. על כן, אפשרויות הבחירה הקיימות בפני התלמידים הערבים מצומצמות ומוגבלות ביותר יחסית לאפשרויות הבחירה העומדות בפני התלמידים היהודים בעיר חיפה. בנוסף אפשרויות הבחירה של התלמידים היהודים המבקשים ללמוד בבית ספר בעל תפיסת חינוך אומנותית, רחבות יותר מאפשרויות הבחירה של תלמידים ערבים, שכן תלמידים יהודים יכולים להירשם לבית ספר על אזורי ו/או ארצי בעיר אחרת ואילו אופציה זו אינה עומדת בפני התלמידים הערבים שכן לא קיים כלל בית ספר ייחודי לאומנות.

34. כמו כן, אימוץ תוכנית ההתחדשות במערכת החינוך הערבית בעיר ע"י משיבה מס' 2 הקימה בסיס לגיטימי לציפיות ההורים הערבים בהקמת בית ספר ממלכתי נוסף בעיר שהתפיסה החינוכית בו תהיה תפיסה ייחודית.

פניות העותרים בדרישה להמשך הרצף החינוכי שהחל בגן אל כיתות היסודי בבית ספר "אלכרמה ב"

35. העמותה החלה את פעילותה במטרה להביא לשיפור איכות החינוך הממלכתי הערבי בחיפה ויישום תוכנית ההתחדשות למערכת החינוך הערבית בחיפה. לצורך כך, העמותה פועלת להקים בית הספר הממלכתי הייחודי לאומנות הראשון עבור התלמידים הערבים בחיפה בפרט ובישראל בכלל אשר התפיסה החינוכית בו תעמוד על קידום החינוך היצירתי וטיפול הכישרונות והנטיות האומנותיות השונות בקרב התלמידים הערבים בחיפה כמו גם קידום ושיפור ההישגים הלימודיים של התלמידים הערבים בעיר.

36. בית הספר המוצע הוא בית ספר "אלכרמה ב" אשר פוצל מבית ספר "אלכרמה" שהינו בית ספר יסודי שכבר קיים בחיפה לתלמידים הערבים. הפיצול של בית ספר "אלכרמה" לשניים נערך בעקבות מספרם הרב של התלמידים שלמדו בו ואשר הגיע לכ- 850 תלמידים. בעקבות הפיצול הנ"ל, מתקיימים הלימודים היום בשני מבנים שונים. יודגש, כי זהו בית הספר היחיד בחיפה בו מספר התלמידים הוא כה גבוה עד כדי שהמשיבה מס' 2 נאלצה לפצל אותו לשניים. ביתר בתי הספר, לרבות בבתי הספר במערכת החינוך היהודית בהם ממוצע התלמידים עומד על כ- 400 תלמידים. מכאן פיצול בית הספר לשניים היה חיוני וזאת בהתחשב הן במספר התלמידים הגבוה שלמדו בו והן בתחזית גידול מספר התלמידים במערכת החינוך מידי שנה.

37. יצוין, כי פיצול בית ספר "אלכרמה" לשני בתי ספר הינו פרי להצהרתה של המשיבה מס' 2 מהשנים האחרונות לפיה יוקם בית ספר יסודי ממלכתי נוסף לתלמידים הערבים בחיפה. הצהרה זו קיבלה ביטוי גם במהלך ישיבת עבודה אשר נערכה בתאריך 25.4.06 בה השתתפו מר אהרון זבידה, מנהל מחוז חיפה במשרד החינוך, ראש העיר חיפה מר יונה ירב ומנהלת אגף החינוך בעיריית חיפה גב' רחל מתוקי.

== רצ"ב פרוטוקול משיבת העבודה לעיל שנערכה בתאריך 25.4.06 מסומנת ע/9.

38. במהלך שנת הלימודים האחרונה (2006-2007), הופעל בבית ספר "אלכרמה ב" גן ילדים בו התקיימו הלימודים במתכונת ייחודית לאומנות. על פתיחת הגן הייחודי לאומנות הוכרז במהלך חודש מרץ 2006 ע"י המשיבה מס' 2 וזאת לגילאי חובה וטרום חובה. יצוין, כי זהו גן הילדים הראשון שהוגדר ע"י משיבה מס' 2 כגן על-אזורי האמור לשרת את כלל התלמידים בחיפה והסביבה, גם אלה שמחוץ לאזור הרישום. כמו כן, זהו גן הילדים הראשון שבו מתכונת הלימודים הינה ייחודית לאומנות.

== רצ"ב העתק מהקריאה לרישום הילדים עד לתאריך 5.3.06 שהוצאה ע"י עיריית חיפה לאחר ההכרזה על הקמת הגן (בערבית), מסומנת ע/10.

== רצ"ב רשימת הגנים המופעלים בעיריית חיפה וממנה עולה, כי גן הילדים אלכרמה סומן כגן על-אזורי. הרשימה מצורפת ומסומנת ע/11.

39. בפועל, הגן נפתח רק בחודש אוגוסט 2006. תחילה היו רשומים בגן 18 ילדים לשנת הלימודים 2006-2007 אך מספרם גדל מאוחר יותר ל- 23 תלמידים כאשר חלקם מאזור הרישום של הגן וחלקם מחוץ לאזור הרישום.

40. יודגש, כי ההורים אשר רשמו ושלחו את ילדיהם לגן הנ"ל עשו זאת לאור העובדה, כי הגן יתופעל לפי מתכונת ייחודית לאומנות. הורי הילדים זיהו כי לילדיהם נטיות וכישורים אומנותיים שיש לטפחם ולקדם ומצאו שהמסגרת החינוכית הייחודית בגן "אלכרמה ב" תהיה המתאימה ביותר עבורם.

41. כך למשל, מידי יום למדו הילדים שיעורים בציור, פיסול, תנועה ומוזיקה וזאת בנוסף לתוכנית הליבה המקובלת במערכת החינוך. שיטת החינוך שהופעלה בגן התבססה על תוכנית "אגם" אשר נועדה לסייע לילד להבין ולקלוט את עולם הצורות הסובב אותו, כגון, ציור, רגישות לצבע וערנות לתנועה. כמו כן, הוקמה בגן פינה לחיות מחמד אשר מטרתה היתה להעניק לילדים הזדמנות להכיר את עולם החי. את הילדים חינכה גנת אחת בעלת הכשרה באומנות בתנועה לגיל הרך והפעלה באמצעות המוזיקה בליווי מסייעת.

42. במהלך שנת הלימודים, עקבו העותרים שילדיהם פקדו את הגן אחרי ההתפתחות באישיות ילדיהם וההתפתחויות הבולטות בכישוריהם האומנותיים ומיומנויות היצירה שלהם. ומכאן פיתחו ציפיות לגיטימיות המבוססות על הבטחות המשיבה מס' 2 להקמת בית ספר ממלכתי נוסף, כאשר לפי ציפיות אלה יהא רצף חינוכי של תפיסת החינוך האומנותית שהפעלתה החלה בגן והמשכה יהא בכיתות בית הספר היסודי.

== רצ"ב תצהיר מטעם העותר מס' 2 שבתו לארה בת החמש פקדה את הגן הייחודי בשנת הלימודים 2006-2007, מסומן ת/1.
== רצ"ב תעודת זהות של הגן, מסומנת ע/12.

43. לצורך המשך הרצף החינוכי אומנותי מגן אל כיתות היסודי, פנתה העמותה בתאריך 30.10.06 אל מר עורסאן עיאדאת, מפקח מחוז חיפה במשרד החינוך בדרישה להמשיך את הרצף החינוכי שהחל בגן הילדים גם לכיתות היסודי בבית הספר "אלכרמה ב". לפנייה זו צורפה הצעת תוכנית הלימודים הייחודית לאומנות. העתק מפניה זו נשלח גם לגבי רחל מתוקי, מנהלת אגף החינוך בעיריית חיפה. למותר לציין, כי פנייה זו בוצעה בהתאם להוראות חוזר המנכ"ל שפורט לעיל.

== רצ"ב פניית עותרת מס' 1 אל מר עיאדאת מתאריך 30.10.06 יחד עם הצעת תוכנית הלימודים, מסומנת ע/13.

44. בהתאם לתוכנית הלימודים שהגישה העמותה אל המשיבים, מיועד בית הספר נשוא העתירה לתת מענה לתלמידים עם כישרונות ונטיות בתחומי האומנות (פלסטית, מחול, מוזיקה ותיאטרון). כמו כן, בית הספר אמור לחנך את התלמידים ולטפח את הישגיהם הלימודיים תוך חשיפתם למוסדות אומנותיים שונים כגון, תיאטרון, תזמורות מוזיאונים ועוד. בהתאם לתוכנית הלימודים שהוגשה למשיבים, אמור בית הספר לחנך את התלמידים לערכים אוניברסאליים ולמצוינות תוך עידוד תרומה לקהילה. בכך, ייתן בית הספר מענה לתלמידים ערבים רבים בעלי כישורים ונטיות אומנותיות כך שלא יהא עוד צורך במימון שיעורי אומנות פרטיים מעבר לשעות הלימודים הרגילות.

45. התפיסה החינוכית העומדת בבסיס החינוך לאומנות בבית הספר "אלכרמה ב" הינה תפיסה לפיה, החינוך לאומנות משפר את איכות חייו של התלמיד לרבות הישגיו הלימודיים ומיטיב את יחסו לחברה בה הוא חי; משפר את ההבעה הרגשית של התלמיד; גורם להעלאת רמת האחריות, היוזמה, המשמעת הפנימית והסובלנות של התלמיד ומעל ככל מטפח ומפתח את הכישורים האומנותיים הטמונים בתלמיד עצמו.

46. העותרים יוסיפו, כי פיתוח אישיותו של התלמיד במסגרת חינוכית ייחודית שכזו, פועלת למימושו של עקרון טובת הילד אשר הוכר זה מכבר באמנה הבינלאומית לזכויות הילד. במאמר מוסגר, יציינו העותרים, כי בדו"ח ועדת המשנה בנושא החינוך של ועדת רוטלוי לבחינת עקרונות יסוד בתחום הילד והמשפט ויישומם בחקיקה, המליצה ועדת רוטלוי על

אימוץ שילוב עקרון טובת הילד כשיקול ראשון במעלה בתחום החינוך בכל פעולה או החלטה בענייניו של תלמיד.

== רצ"ב עמודים רלוונטיים מדו"ח ועדת המשנה לחינוך של ועדת רוטלוי, מסומנים ע/14.

47. יודגש, כי בית הספר נשוא עתירה זו מופעל זה מכבר במבנה נפרד בשכונה ערבית בחיפה לאחר שפוצל פיזית מבית ספר "אלכרמה". העותרים שואפים לכך, כי בית הספר ייצג נאמנה את הקהילה הסובבת תוך הבטחת האפשרות לקבלת תלמידים מרקע סוציו-אקונומי נמוך, כאשר דרכי הקבלה לבית הספר יהיו תלויים במבדקי התאמת כישורי התלמידים לתחומי האומנויות השונים ללא מיון על רקע חברתי, כלכלי ודתי.

48. פנייתה של העמותה מתאריך 30.10.06, נתקלה בתגובה חיובית מצד המשיבים. בתאריך 5.11.06 שלח מר עורסאן עיאדאת מפקח מחוז חיפה במשרד החינוך דואר אלקטרוני אל ד"ר יאסר מנסור, עותר מס' 2 ונציג העמותה ובו ציין כדלקמן:

"סוף סוף יכולתי לעיין לעומק בתוכנית. היא מעניינת אולם צריכה מספר בירורים והבהרות ובראשם מי אוכלוסית התלמידים. מה מקומה של העירייה שצריכה להיות שותפה לפרויקט כזה. שאלות אלה ואחרות צריכות להשאל כבר עתה בכדי למנוע מחסומים בעתיד.
בכל מקרה חשוב שיתקיים דיון מסודר בענין עם המשרד בכדי לקיים חשיבה מסודרת ופוריה."

== רצ"ב העתק תגובת מר עיאדאת בדואר אלקטרוני מתאריך 5.11.06 מסומנת ע/15.

49. בתאריך 4.12.06 פנו העותרים אל ראש העיר חיפה בדרישה לקדם את פתיחתו של בית הספר וזאת לאור הדרישות ההולכות וגוברות מצד הורים לתלמידים ערבים רבים בחיפה. לפניה זו צירפו הורים חתימותיהם של 105 תושבים התומכים בהקמת בית הספר נשוא העתירה.

== רצ"ב העתק פניית העותרים אל מר יהב מתאריך 4.12.06 בצירוף חתימות התושבים, מסומנים ע/16.

50. משלא נתקבלה תגובה מאת המשיב מס' 1, פנה יו"ר העמותה מר ג'וזיף חויר בתאריך 9.1.07 אל מנהל מחוז חיפה במשרד החינוך, מר אהרון זבידה וביקש הימנו לזרז את הטיפול בבקשת העותרים לפתיחת בית הספר נשוא העתרה. מק חורי הדגיש את חשיבות הקמת בית ספר ייחודי לאומנות לצורך מימוש זכויות התלמידים והוריהם בקבלת חינוך המתאים לכישוריהם והשקפת עולמם. פנייה דומה נעשתה גם לגבי מתוקי, מנהלת אגף החינוך במשיבה מס' 2.

== רצ"ב פניית יו"ר העמותה אל מר זבידה מתאריך 9.1.07, מסומנת ע/17.

51. בתגובה לפנייות אלו, ביקשה גב' מתוקי מהעותרים שלא ללחוץ בפנייתם וכלשונה:

"אבקש בכל לשון של בקשה שלא תלחצו – זה ישיג את ההיפך מבחינת משרד החינוך." מתוקי המשיכה בהודעתה, כי:

"אנחנו צועדים אל הרעיון בזהירות אופטימית.
שלב א': הכרזת הגן באלכרמה כעל אזורי
שלב ב': השגת סמל מוסד נפרד לאלכרמה ב
שלב ג': השגת אישור לבית ספר על אזורי – הנושא טעון אישור
משרד החינוך.

כל חריגה מהתהליך התקין והנכון תשבש את המהלכים!!!!!!"

== רצ"ב ההתכתבויות בדואר אלקטרוני בין ד"ר מנסור לבין גב' מתוקי מחודש ינואר 2007, מסומנים ע/18.

== רשימה זו צורפה לפנייה מאת ד"ר מנסור אל מר יהב מתאריך 17.1.07 המצ"ב ומסומנת ע/19.

52. בתאריך 21.1.07 הודיע מר זבידה לד"ר מנסור, כי על העמותה לפנות ראשית אל המשיבה מס' 2 ורק לאחר מכן יהא ניתן לקבל את תגובת המשיב מס' 1, וזאת למרות פנייתם הקודמת של העותרים אל עיריית חיפה עוד במהלך חודש אוקטובר 2006. מכאן, ועל מנת לקיים את מלוא הדרישות להקמת בית הספר הייחודי, פנו העותרים בתאריך 21.1.07 שוב אל המשיבים והפעם צירפו תוכנית מעודכנת המפרטת את האוריינטציה הבית ספרית; ייחודיות החינוך בבית הספר; תיאור הסביבה החיצונית של בית הספר; גודל בית הספר ודרכי קבלת התלמידים אליו; תיאור עבודת הנהלת בית הספר וסגל המורים; פירוט האישורים הנדרשים לפתיחת בית הספר ומתן מענה להמשכיות לימוד אומנות בבית הספר וחשיבות היותו מענה למאות תלמידים המעוניינים ללמוד קורסי אומנות שונים וידם אינה משגת זאת.

== רצ"ב העתק מכתבו של מר זבידה מתאריך 21.1.07, מסומן ע/20.

== רצ"ב העתק התוכנית המעודכנת מתאריך 29.1.07 שהוגשה למשיבים, מסומנת ע/21.

53. פניותיהם בכתב לעיל לפנייות בעל פה נוספות מטעם נציגי עותרת מס' 1, לא נענו.

54. בתאריך 8.3.07 פנו העותרים באמצעות העותרת מס' 35 אל מר יהב, מר זבידה ומנכ"ל משרד החינוך מר שמואל אבואב וזאת לצורך קידום הטיפול בבקשת העותרים לפתיחת בית הספר היסודי ממלכתי הייחודי לאומנות הראשון לתלמידים הערבים בחיפה. בפנייה זו טענו העותרים לעיכוב חמור בטיפול בבקשת העותרים לאישור פתיחת בית הספר כייחודי לאומנות עד כדי כך שההשתהות בטיפול בבקשת העותרים היוותה כשלעצמה הפרה לחובת הרשות לפעול במהירות הראויה וכן פגיעה בחובת הנאמנות של הרשות

כלפי העותרים האזרחים. העותרים הדגישו, כי השתהות המשיבים בטיפול בבקשתם במהירות הראויה והסבירה גרמה נזקים רבים ובלתי הפיכים הן לילדים והן להוריהם.

== רצ"ב העתק מפניית העותרים מתאריך 8.3.07, מסומנת ע/22.

55. פנייתם זו של העותרים נדחתה ע"י המשיבה מס' 2. במכתב התגובה מתאריך 28.3.07 טען מר יהב, כי פניית העירייה לקבלת סמל מוסד ל"אלכרמה ב" הוקפאה ע"י משרד החינוך לפיכך הפעילות בבית ספר "אלכרמה ב" תמשיך להיות כסניף של בית ספר "אלכרמה" העיקרי. כמו כן, ציין מר יהב, כי פתיחתו של בית ספר על-אזורי ממין עלול "לפגוע במרקם העדין של הרבוד החברתי/כלכלי של אוכלוסיית התלמידים הערביים בעיר." על כן, המליץ מר יהב בתגובתו על "תגבור בתי הספר הממלכתיים הרגילים בשעורי אומנות באמצעות תוכנית לימודית נוספת. תלמידים המעוניינים להמשיך בלימודי אומנות אחרי כיתה ו' יוכלו לפי הצעת יהב לעבור לבית הספר "רעות" שהינו בית ספר ממלכתי על-יסודי ייחודי לאומנות המשרת את התלמידים היהודים בעיר.

== רצ"ב העתק ממכתב התגובה של מר יהב מתאריך 28.3.07, מסומן ע/23.

56. לאור תגובת המשיבה מס' 2 לעיל ובהעדר תגובה ממשיבה מס' 1, שלחה העותרת מס' 35 מכתב נוסף אל פרקליטות המדינה בטענה, כי סירוב העירייה לפתוח את בית הספר כמבוקש פוגע בזכותם של הילדים לקבלת חינוך טוב וראוי העונה על צרכיהם כתלמידים בעלי נטיות וכישרונות אומנותיים וכן פוגע בזכות ההורים לחופש בחירה בחינוך ילדיהם והחופש לגדלם כראות עיניהם ובהתאם להשקפות עולמם.

== רצ"ב העתק פניית עותרת מס' 35 אל עו"ד מנדל מפרקליטות המדינה מתאריך 22.5.07, מסומנת ע/24.

57. בתאריך 12.7.07 נתקבלה תגובת המשיב מס' 1 ובה נדחתה בקשת העותרים להקמת בית הספר המבוקש "בשל תחזיות התלמידים בעיר." עוד צוין במכתב, כי תלמידי העותרים רשאים להירשם לבית הספר הייחודי "חיוואר" אשר הוקם לאחרונה (לאחר פנייה לבית המשפט הנכבד בבג"ץ 5318/02) כבית ספר יסודי ממלכתי ייחודי דמוקרטי.

== רצ"ב העתק מתגובת משיב מס' 1 מתאריך 12.7.07, מסומן ע/25.

58. באשר לטענת מר יהב מתאריך 28.3.07 לפיה פתיחתו של בית ספר ממין תפגע "במרקם העדין של הרבוד החברתי/כלכלי של אוכלוסיית התלמידים הערביים בעיר", יטענו העותרים כי לפי התוכנית, בית הספר אינו אמור להיות בית ספר ממין שכן הליך קבלת התלמידים מבוסס על מבחני התאמת כישוריו האומנותיים של כל תלמיד בנפרד. מכאן החשש אותו מביע ראש העיר אין לו על מה להתבסס.

59. כמו כן, באשר לטיעון המשיב מס' 2 לפיו אין צורך בפתיחת בית ספר נוסף לאור תחזית הילדים בעיר, יטענו העותרים כי כמפורט לעיל בבית ספר אלכרמה למדו כ- 850 תלמידים, שהוא מספר התלמידים הגבוה ביותר שלמדו בבית ספר אחד בעיר לעומת הממוצע העירוני שעמד על כ- 400 תלמידים בכל בית ספר. מכאן, עובדת הפיצול של בית הספר אלכרמה לשני בתי ספר התבקש לאור נסיבות והעניין. מספרם הרב של התלמידים בבית ספר זה ותחזית גידול מספר התלמידים בשנים הבאות, דווקא מחייבים פתיחתו של בית ספר בעל סמל מוסד חדש.

60. יצוין, כי בית הספר הייחודי "חיוואר" שהינו בית הספר הייחודי היחיד לתלמידים ערבים בחיפה, הינו בעל פדגוגיה ערכית דמוקרטית כאשר התפיסה החינוכית ותוכנית הלימודים שלו שונה בתכליתה ובמהותה מהתפיסה החינוכית-פדגוגית של בית הספר נשוא עתירה זו. מכאן, הצעת משיבה מס' 2 לעותרים לשלוח את ילדיהם לבית ספר "חיוואר" בהיותו בית ספר ייחודי, משוללת כל יסוד ואינה עונה אף היא על צרכיהם של התלמידים הערבים בעלי הנטיות והכישורים האומנותיים וכן אינה מממשת את זכותם של הורים רבים בשליחת ילדיהם לחינוך המתאים ככל האפשר להשקפת עולמם.

61. יודגש, כי בקשתם של העותרים באה בעקבות צורכי ההורים הערבים בחיפה לשלוח את ילדיהם למסגרות חינוכיות אלטרנטיביות. צורך זה מתחזק לאור מצבו העגום של החינוך הממלכתי הערבי בחיפה המאופיין בהזנחה מצד המשיבים אשר הובילו במהלך השנים להישגים לימודיים נמוכים מאוד מצד התלמידים.

הטיעון המשפטי

62. העותרים יטענו, כי אי הקמת מסגרת חינוכית כמפורט ברקע העובדתי מפלה את התלמידים הערבים לרעה ופוגע בכך בעקרון החוקתי לשוויון. הפגיעה בעקרון השוויון הינה תולדה לפגיעה בזכות השווה לחינוך וכן לזכות השווה בנגישות למוסדות חינוך האמורים לשרת את התלמידים הערבים בשפת אמם. כמו כן, סירוב המשיבים להקים את בית הספר נשוא העתירה פוגע בזכותם של ההורים לבחירת החינוך המתאים ביותר לילדיהם והתואם את השקפת עולמם.

איסור הפליה בחינוך

63. כפי שפורט ברקע העובדתי לעיל, קיימות מסגרות חינוכיות ייחודיות שונות עבור התלמידים היהודים. מסגרות אלו הינן על-אזוריות וארציות המשרתות אזורים שונים בערים שונות ברחבי הארץ. כמו כן, קיימים בתי ספר ארציים ייחודיים לאומנות האמורים לספק מענה לכלל התלמידים היהודים מרחבי הארץ. בנוסף, הכרה בבתי ספר ייחודיים על אזורים לאומנות ניתנה אף לזרמים הדתיים בתוך החינוך הממלכתי דתי. משמצאו המשיבים לנכון להקים מסגרות חינוך ייחודיות לאומנות עבור תלמידים

יהודים ולא מצאו לנכון לעשות כן עבור תלמידים ערבים, טוענים העותרים כי בכך הפלו את התלמידים הערבים לרעה ופגעו בזכות התלמידים הערבים לזכות שווה לחינוך ונגישות שווה למוסדות החינוך.

64. לאחרונה, התייחס בית המשפט הנכבד בעניין **ועדת המעקב העליונה לענייני הערבים בישראל** לאיסור ההפליה בחינוך. בפסק דין זה, הדגיש בית המשפט העליון את חשיבותו של עקרון השוויון וחומרת הפגיעה בו אך הדגיש, כי הפגיעה בעקרון השוויון קשה היא שבעתיים עת מדובר בפגיעה בזכות לחינוך. הנשיא ברק כתוארו אז קבע, כי:

"הפגיעה בשוויון קשה היא מתמיד. היא קשה שבעתיים שעה שהיא פוגעת בזכות לחינוך. אכן, הזכות לחינוך היא זכות יסוד במשפטנו, זכות המוקנית לכל אדם. זוהי אחת מזכויותיו הבסיסיות של האדם" (בג"ץ 2599/00 **יתד נגד משרד החינוך**, פ"ד נו(5) 834). לזכות לחינוך ביטויים רבים בחוקות של מדינות דמוקרטיות. ובאמנות בינלאומיות. בצדק צויין כי 'החינוך הוא מכשיר חברתי אשר לא ניתן להפריז בחשיבותו. מדובר באחת הפונקציות החשובות ביותר של הממשלה והמדינה. החינוך הוא חיוני לקיומו של משטר דמוקרטי חופשי, חי ומתפקד. הוא מהווה יסוד הכרחי למימוש העצמי של כל אדם. הוא חיוני להצלחתו ולשגשוגו של כל פרט ופרט. הוא חיוני לקיומה של חברה, שבה חיים ופועלים אנשים המשפרים את רווחתם ותורמים, בתוך כך, לרווחתה של הקהילה כולה... החינוך הוא, בלי ספק, מכשיר חשוב בהבטחת זכויותיו וחירויותיו של כל פרט ופרט, ובמימושן של הזכויות הפוליטיות הבסיסיות הנתונות לו, ובהן חופש הביטוי והזכות לבחור ולהיבחר' (השופט ת' אור בבג"ץ 1554/95 **עמותת "שוחרי גיל"ת" נ' שרת החינוך, התרבות והספורט**, פ"ד נ(3) 2, 24). הזכות לחינוך אינה מצטמצמת לזכותו של הפרט לבחור בחינוך אשר יבקש. היא כוללת לעתים גם חובתה של המדינה לאפשר לפרט – לכל פרט – לקבל חינוך בסיסי באופן שוויוני (ראו והשוו בג"ץ 421/77 **ניר נ' המועצה המקומית באר יעקב**, פ"ד לב(2) 253, 265).

ראו: בג"ץ 11163/03 **ועדת המעקב העליונה לענייני הערבים בישראל נגד ראש ממשלת ישראל** (פסק דין מיום 27.2.06).

65. ובעניין **האגודה לזכויות האזרח**, חיזק בית המשפט לעניינים מנהליים את חשיבות מימוש עקרון השוויון בחינוך. בעניין זה, דן בית המשפט בעניין הפליה עדתית ברישום למוסדות חינוך לבנות השייכות לבית יעקב בירושלים. בית המשפט הדגיש את חשיבות הביקורת השיפוטית על החלטת רשות המפלה בכל התחומים, לרבות בתחום החינוך וקבע:

"זכותם של ילדים לשוויון במימוש זכותם לחינוך, הוכרה גם בסעיף 28 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות הילד משנת 1989 (כתבי אמנה 1038, כרך 31) אשר אושררה על ידי ישראל ב- 4 באוגוסט 1991. אין ספק כי למדינה חובה מוגברת לאכוף את עקרון השוויון כאשר מדובר בחינוך בכלל ובחינוך ילדים בפרט. לבתי המשפט נועד בעניין זה תפקיד חשוב ומרכזי לבחון ולבקר את הרשויות אם עומדות הם בסבירות ובקפדנות בחובתן לאכוף ולעמוד על משמר היישום של עקרונות יסוד אלה."

ראו: עת"מ 241/06 האגודה לזכויות האזרח נגד משרד החינוך, התרבות והספורט (פסק דין מיום 26.4.06).

66. חשיבות איסור ההפליה בזכות לחינוך נובעת מחשיבותה הרבה של הזכות לחינוך עצמה הכוללת בחובה את הזכות לשוויון בנגישות למוסדות. כך שלא זו בלבד שההפליה מתבטאת בהקמת מוסדות חינוך ייחודיים לאומנות עבור התלמידים היהודים ואי הקמתם עבור תלמידים ערבים, אם כי גם בכך שאי הקמת מוסדות חינוך ייחודיים לאומנות עבור התלמידים הערבים פוגע בזכות התלמידים הערבים לנגישות שווה למוסדות החינוך הייחודיים. בית המשפט הנכבד התייחס זה מכבר למעמדה וחשיבות מימושה של הזכות לחינוך הן לפיתוח אישיותו של התלמיד והן לגיבושה של חברה דמוקרטית נאורה (ראו: בג"ץ 1554/95 עמותת 'שוחרי גיל'ת' נגד שר החינוך, התרבות והספורט, פ"ד נ(3) 2, 24-25 (1996)).

67. גם לאחרונה חזר בית המשפט הנכבד על חשיבות מימושה של זכות שווה לחינוך הכוללת בחובה את הזכות לנגישות שווה לחינוך וזאת בעניין בג"ץ 6914/06 ארגון הורים ארצי נגד מדינת ישראל – משרד החינוך, התרבות והספורט (פסק דין מיום 14.8.07, טרם פורסם) אשר דן בתשלומי חובה ותשלומי רשות של הורים במערכת החינוך. השופטת פרוקצ'ה קבעה בפסקה 17 לפסק הדין:

"חוק לימוד חובה קובע את חובתה ואחריותה של המדינה לדאוג למתן חינוך לכל ילד וילדה, עד הגיעם לגיל 15. חוק זה נועד להביא לכך שכל ילד במדינת ישראל יזכה לחינוך ברמה בסיסית, במימונה של הרשות הציבורית. "הקניית חינוך חובה כאמור, היא יעד מרכזי במשימותיה של המדינה, והוא נועד לתת ביטוי לזכותו של כל אדם לרכוש חינוך והשכלה על בסיס שוויון הזדמנויות בלא הפליה" (בג"ץ 6671/03 אבו גנאם נ' משרד החינוך, פד"י נ(5) 577, 584 (2005))."

זכות הילד ללמוד במוסד חינוך המופעל בשפתו

68. מאז תחילת תוקפם של חוק לימוד חובה, תשי"ט – 1949 וחוק חינוך ממלכתי, תשי"ג – 1953 לומדים תלמידים יהודים וערבים כל אחד במוסדות חינוך המופעלים בשפת אמם. אמנם חלוקה זו אינה מעוגנת בדברי החקיקה אך ניתן ללמוד עליה מסעיף 4 לחוק חינוך ממלכתי, תשי"ט 1949 הקובע:

"השר יקבע את תכנית הלימודים של כל מוסד-חינוך רשמי; במוסדות חינוך לא-יהודים תותאם תכנית הלימודים לתנאיהם המיוחדים."

ראו גם: יורם רבין, הזכות לחינוך (נבו הוצאה לאור בע"מ, 2002), עמוד 322.

ובסעיף (11)2 לחוק חינוך ממלכתי נקבע, כי הכרת השפה הערבית היא אחת ממטרותיו של חוק חינוך ממלכתי. סעיף (11)2 לחוק קבע:

”מטרות החינוך הממלכתי הן:

...
(11) להכיר את השפה, התרבות, ההסטוריה, המורשת והמסורת הייחודית של האוכלוסיה הערבית ושל קבוצות אוכלוסיה אחרות במדינת ישראל ולהכיר בזכויות השוות של כל אזרחי ישראל;”

69. חשיבות קיומן של שתי מערכות חינוך, אחת בעברית והשנייה בערבית, נובעת, בין היתר, מהצורך לחנך ילדים בשפתם הם וזאת מתוך מטרה להדגיש את השפה, התרבות והדת של כל אחת מהאוכלוסיות. כמו כן חשיבות חינוך התלמידים מהווה כלי להגשמתם העצמית של התלמידים. בעניין **ראם מהנדסים קבלנים בע"מ**, דן השופט ברק (כתוארו אז) בקשר בין השימוש בשפה לצורך ביטוי לבין ההגשמה העצמית והיותה של הלשון כלי חשיבה והבעה עצמית בנוסף להיותה אמצעי לקשר עם הזולת, וקבע:

”הגשמה עצמית זו קושרת את הביטוי אל הלשון. הלשון היא המכשיר אשר באמצעותו ניתן ביטוי לחופש הביטוי. הלשון היא המכשיר שבאמצעותו אנו יוצרים קשר עם זולתנו. אך הלשון היא יותר מכלי תקשורת. הלשון היא כלי חשיבה. באמצעותה אנו חושבים ויוצרים מושגים ומעבירים אותם לזולתנו (ראה: G. Williams "Language and the law" 61 L. Q. Rev. (1945) 71). אך הלשון אינה רק כלי תקשורת או חשיבה. הלשון והביטוי חד הם. הלשון קובעת את המובן של המחשבה. מכאן מרכזיותה של הלשון בקיום האנושי, בהתפתחות האנושית ובכבוד האדם. עמד על כך בית המשפט העליון של קנדה בפרשת *Re Language Rights Under Manitoba Act, 1870* (1985) (37) at 19:

"The importance of language rights is grounded in the essential role that language plays in human existence, development and dignity. It is through language that we are able to form concepts; to structure and order the world around us. Language bridges the gap between isolation and community, allowing humans to delineate the right and duties they hold in respect of one another, and thus to live in society".

ראו: ע"א 105/92 **ראם מהנדסים קבלנים בע"מ נגד עיריית נצרת עילית**, פ"ד מז(5), 189, 201-202 (1993).

70. הקשר ההדוק בין החינוך בשפת האם של התלמיד לבין הגשמתו העצמית של התלמיד מקבלת משנה תוקף במיוחד כאשר מדובר במוסד חינוך המבוסס על תפיסת חינוך ייחודית לאומנות והמבוססת ברובה על הבעת יכולתו של הילד להביע את מחשבותיו ורגשותיו. על כן, חינוך בשפת האם של התלמיד מהווה ביטוי למימוש זכותו של התלמיד לחופש ביטוי. הזכות לחופש ביטוי ממומשת עת יכול התלמיד להתחנך ולבטא את עצמו

בשפתו. בעניין **ראם מהנדסים קבלנים בע"מ** (לעיל) קישר השופט ברק (כתואר אז) בין הזכות להתבטא בשפת האם לבין מימוש הזכות לחופש הביטוי:

"מכאן התפישה החוקתית הבסיסית, כי חופש הביטוי כולל בחובו את החופש להתבטא בלשון הרצויה למתבטא. אין להבטיח חופש ביטוי בלא להבטיח חופש לשון. הלשון היא מרכזית לביטוי...".
שם, עמוד 202.

עוד על חשיבות הקישור בין הזכות לחינוך לבין הזכות לחופש ביטוי, ראו: יורם רבין, *הזכות לחינוך* (נבו הוצאה לאור, 2002), עמוד 75-70.

71. חובת המדינה להימנע מלשלוח תלמידים למוסדות חינוך שאינם מנוהלים בשפתם ולהימנע מלהפריע להורים במימוש חופש החינוך שלהם, מקבל ביטוי גם בעניין **עדאלה נגד עיריית תל-אביב-יפו**, שם התייחס השופט חשין (כתוארו אז) בדעת המיעוט לחירות של כל אדם לבטא את עצמו בלשון שיבקש בעל פה ובכתב כאשר חל איסור על המדינה ורשויותיה להפריע לאדם לבטא את עצמו בכל לשון שתיראה לו:

"וכך, בהיעדר אינטרס כבד-משקל ביותר – אינטרס העשוי להצדיק בנסיבות ספציפיות מאוד הגבלת השימוש בלשון פלונית – נתונה לו לכל אדם החירות לבטא עצמו בכל לשון שיבקש לו, על-פה ובכתב, ולעשות פומבי לדעותיו בכל לשון. ואילו המדינה ורשויותיה, אלו אסורות הן להתערב בחייו של אדם ולהפריע לו לבטא עצמו בכל לשון שתיראה לו. יתר-על-כן, חובה היא המוטלת על המדינה להבטיח כי כל אדם ואדם יוכל לעשות שימוש בלשון שיחפץ."

ראו: בג"ץ 4112/99 **עדאלה נגד עיריית תל-אביב-יפו**, פ"ד נו(5) 393, 433 (2002).

72. על מנת שיהא ניתן לממש באופן שווה את חירות ההורים לשלוח את ילדיהם למוסדות חינוך המנוהלים בשפתם, מוטלת במקביל חובה פוזיטיבית על המשיבים להקים מוסדות חינוך ייחודיים לאומנות באופן שווה להקמתם עבור תלמידים יהודים. אחרת, זכותן של התלמידים הערבים ללמוד בבתי ספר המופעלים בשפתם מטעמים לשוניים ותרבותיים תהיה מרוקנת מתוכן. בספרו, הזכות לחינוך, התייחס ד"ר רבין לחובת המדינה להקים מוסדות לקבוצות מיעוט וזאת לצורך מימוש זכויות חינוך שהחוק מעניק לקבוצות מיעוט:

"באופן דומה, גם זכויות חינוך שאותן מעניק החוק לקבוצות מיעוט, מטעמים תרבותיים, דתיים או לשוניים, עלולות להיות חסרות משמעות ללא סיוע מצד המדינה. בהמשך הדברים, כאשר נדון הזכות בזכות להשפיע על תכני החינוך, ניווכח כי אחת ההצדקות לזכות זו הינה הצדקה תרבותית המגנה על האינטרס של קבוצות מיעוט בשימור תרבותן. מכוח הזכות להשפיע על תכני החינוך... וההצדקה התרבותית התומכת בה, עומדת לקבוצת המיעוט הזכות לקבל תמיכה ממשלתית במוסדות החינוך הקבוצה."

יורם רבין, *הזכות לחינוך* (נבו הוצאה לאור, 2002), עמוד 101-102.

73. המשפט הבינלאומי הכיר בחשיבות הדגשת הלאומיות, השפה והתרבות של מיעוט לאומי במסגרת מערכת החינוך במדינה בה הוא חי כמיעוט. סעיף 2(ב) לאמנה הבינלאומית נגד הפליה בחינוך משנת 1960, אשר אושררה ע"י ישראל בשנת 1961, קובעת:

"(b) The establishment or maintenance, for religious or linguistic reasons, of separate educational systems or institutions offering an education which is in keeping with the wishes of the pupil's parents or legal guardian, if participation in such systems or attendance at such institutions is optional and if the education provided conforms to such as may be laid down or approved by the competent authorities, in particular for education of the same level"

74. העותרים יוסיפו, כי חובתם של המשיבים לספק מסגרות חינוך ייחודיות לתלמידים הערבים באופן שווה לאספקתם עבור התלמידים היהודים נגזרת מחובתם לעשות כן גם בהתאם להוראות סעיף 27 לאמנה הבינלאומית לזכויות אזרחיות ופוליטיות אשר אושררה ע"י ישראל בשנת 1991 הקובע כדלקמן:

"In those states in which ethnic, religious or linguistic minorities exist, persons belonging to such minorities shall not be denied the right, in community with the other members of their group, to enjoy their own culture, to profess and practice their own religion, or to use their own language."

75. על החובה הפוזיטיבית המוטלת על המדינות החברות לאמנה לכבד את השפות של המיעוט החי בהן, ניתן ללמוד מהערה כללית מספר 23 הקובעת כדלקמן:

"Article 27 relates to rights whose protection imposes specific obligations on State parties. The protection of these rights is directed towards, ensuring the survival and continual development of the cultural, religious and social identity of the minorities concerned, thus enriching the fabric of society as a whole."

76. על כן, יטענו העותרים, כי יש לדחות את תגובת המשיבים לפיה על העותרים לרשום את ילדיהם לבתי ספר ממלכתיים ערבים אחרים בעיר חיפה ועם הגיעם לגיל חינוך על יסודי יכולים הם להירשם לבית הספר "רעות" שהינו בית ספר ייחודי לאומנות בו נערכים הלימודים בשפה העברית. העותרים יטענו, כי זכותם לשלוח את ילדיהם לבית ספר ייחודי לאומנות בו הלימודים נערכים בשפתם ובו תוכני הלימודים תואמת את השקפת עולמם ואת נורמות התרבות בה מעוניינים לגדל בה את בניהם/בנותיהם. מכאן, אי

קיומם של מוסדות חינוך ייחודיים לאומנות עבור תלמידים ערבים כפי שהם מוקמים עבור תלמידים יהודים בשפת אמם לא רק שהיא מהווה הפליה בזכות לחינוך ונגישות שווה למוסדות חינוך, אלא גם הפליה בזכות למימוש החינוך בשפת אמם ובזכות לחופש הביטוי.

77. לצורך ההשוואה מופנה בית המשפט הנכבד לחוות הדעת של ה- Permanent court of International Justice משנת 1935 אשר דן בתביעתה של יוון נגד אלבניה לפיה נדרשה מדינת אלבניה לאפשר למיעוט היווני בתוכה להקים ולתפעל בתי ספר בהם ילמדו ילדי המיעוט היווני בשפתם. במקרה זה הורתה מדינת אלבניה על סגירת כל בתי הספר הפרטיים של כל הקבוצות, כולל בתי הספר של המיעוט היווני, ובמקומם הורתה על פתיחת בתי ספר ציבוריים לילדי כל הקבוצות בהם הלימודים ינוהלו בשפה הרשמית של המדינה. בהקשר לחשיבות המשך קיומן של בתי ספר לקבוצות מיעוט המנוהלים בשפת, קבע בית המשפט כדלקמן:

"For the institutions mentioned in the second sentence are indispensable to enable the minority to enjoy the same treatment as the majority, not only in law but also in fact. The abolition of these institutions, which alone can satisfy the special requirements of the minority groups, and their replacement by government institutions, would destroy this equality of treatment, for its effect would be to deprive the minority of the institutions appropriate to its needs, whereas the majority would continue to have them supplied in the institutions created by the State."

בית המשפט המשיך וקבע, כי על מנת להגן על קבוצות מיעוט יש לאפשר להם להקים ולתפעל מוסדות, לרבות בתי ספר, התואמים לשפתם ולתרבותם. בית המשפט קבע:

"The idea underlying the treaties for the protection of minorities is to secure for certain elements incorporated in a State, the population of which differs from them in race, language or religion, the possibility of living peaceably alongside that population and cooperating amicably with it, while at the same time preserving the characteristics which distinguish them from the majority, and satisfying the ensuing special needs.

In order to attain this object, two things were regarded as particularly necessary, and have formed the subject of provisions in these treaties.

The first is to ensure that nationals belonging to racial, religious or linguistic minorities shall be placed in every respect on a footing of perfect equality with the other nationals of the State.

The second is to ensure for the minority elements suitable means for the preservation of their racial peculiarities, their traditions and their national characteristics.

These two requirements are indeed closely interlocked, for there would be no true equality between a majority and a minority if the latter were deprived of its own institutions, and were consequently compelled to renounce that which constitutes the very essence of its being as a minority."

Greece vs. Albania, PCIJ, Ser. A/B., No. 64, 1935

לנוחיות בית המשפט הנכבד, רצ"ב חוות הדעת, מסומנת ע/26. ==

78. ההפליה מתחזקת לאור העובדה, כי לא זו בלבד שמשיב מס' 1 הקים מסגרות חינוך ייחודיות לאומנות עבור תלמידים יהודים אלא גם הקים בתי ספר כאלו עבור תלמידים יהודים דתיים במסגרת מערכת החינוך הממלכתית דתית. הקמת מוסדות כאלו במסגרת החינוך הממלכתי דתי נובעת הן מהצורך לשמור על עקרון השוויון בין מערכת החינוך הממלכתית הרגילה לבין מערכת החינוך הממלכתית דתית והן מכח מימוש לעקרון חשוב לא פחות – ההכרה בעקרון הפלורליזם. בית המשפט הנכבד הכיר בחשיבות קיומו ומימושו של עקרון הפלורליזם בכל הנוגע לקיומן של שתי מערכות חינוך: ממלכתית רגילה וממלכתית דתית וזאת לצורך מימוש זכותן של הקבוצות הייחודיות באוכלוסיה וזכותן לבטא את עצמן בתחומים שונים, לרבות בתחום התרבות, המסורת והדת, כל קבוצה בדרכה שלה. השופט זמיר התייחס לחשיבות עקרון הפלורליזם ועמד על כך בעניין **התנועה המסורתית:**

"בחברה דמוקרטית זכות היא לקבוצות שונות בציבור, לרבות קבוצות מיעוט דחיות, לבטא את עצמן בתחום התרבות, הדת והמסורת, כל קבוצה בדרכה. איש באמונתו יחיה. לא זו בלבד. יתרון הוא גם לחברה, שיש בה מגוון של תפיסות, אורחות חיים ומוסדות. המגוון מעשיר. הוא מבטא מציאות חיים; הוא תורם לשיפור החיים; הוא נותן משמעות מעשית לחופש.

החופש הוא בחירה. ללא אפשרות של בחירה בין דרכים שונות, החופש של אדם לבחור את דרכו הוא רק מליצה. זה עיקרו של הפלורליזם, שהוא מרכיב חיוני ומרכזי של חברה דמוקרטית, לא רק במישור הפוליטי, אלא גם במישור התרבותי, לרבות במישור הדתי: מגוון של דרכים ואפשרות לבחור ביניהן."

ראו: בג"ץ 1438/98 **התנועה המסורתית נגד השר לענייני דתות**, פ"ד נג(5) 337, 376-377.

79. אי לכך, יטענו העותרים, כי משהוכרה חשיבות מימוש עקרון השוויון והפלורליזם בין מערכת החינוך הממלכתית לבין מערכת החינוך הממלכתית דתית, קיימת חשיבות שוות ערך לשמור על עקרונות אלה בכל הקשור לשוויון בין מוסדות החינוך המשרתים את התלמידים היהודים לבין מוסדות החינוך המשרתים את התלמידים הערבים בתוך מערכת החינוך הממלכתית.

הזכות לחופש בחירה בחינוך

80. החלטת המשיבים שלא להקים בית ספר ייחודי על-אזורי לאומנות עבור התלמידים הערבים בחיפה, פוגעת בזכותם של הורים ערבים רבים לבחור את החינוך המתאים ביותר לילדיהם והתואם את השקפת עולמם. פגיעה זו תוביל לפגיעה בטובת אותם ילדים בעלי נטיות וכישרונות אומנותיים.

81. זכות ההורים לבחור את סוג החינוך התואם ביותר לכישרונות ילדיהם, נבחנה גם לאחרונה בעניין פלג שניתן ע"י בית המשפט לעניינים מנהליים בירושלים. בית המשפט קבע, כי הזכות לחינוך כוללת בחובה את הזכות לבחור את סוג החינוך התואם את השקפת העולם של התלמיד והורהו:

"הזכות לחינוך הוכרה כזכות יסוד בעלת חשיבות מהמעלה הראשונה ועוגנה בסעיף 3 לחוק זכויות התלמיד, התשס"א – 2000. הזכות לחינוך כוללת בחובה את החופש לבחור את סוג החינוך התואם את השקפת העולם והמשקף את התרבות והייחודיות של הפרט...

קיים מתח בין הרצון להגשים את מאווייהם ורצונם של צרכני החינוך (התלמידים והוריהם) המבקשים להתאים לעצמם מסגרת חינוך המתאימה להם, לבין הצורך ליצור משטר של ניהול החינוך ופיקוח עליו, הצורך בקביעת תכניות לימודים והרצון להגיע ליעדי חינוך מוגדרים והקניית ידע בסיסי מוכתב לכלל ציבור התלמידים. מתח זה מוצא את פתרונו (שלעולם אינו מושלם) על ידי יצירת מסגרות ותכניות לימוד המתאימות לכל ילד ומאפשרות להוריו להשתתף בעיצוב חינוכו."

ראו: עת"מ (י-ם) 324/05 **פלג נגד מנכ"לית משרד החינוך** (לא פורסם, פסק דין מיום 10.5.05).

82. גם בעניין **פלוני נגד פלוני** קבע בית המשפט, כי זכות ההורים לחנך את ילדיהם לפי השקפת עולמם היא זכות יסוד חוקתית וזאת מתוך ההנחה, כי ההורים הם הגורם העשויים לקבל את ההחלטה הטובה ביותר עבור ילדיהם:

"זכותם של הורים לגדל ולחנך את ילדיהם כראות עיניהם היא זכות חוקתית יסודית, זכות טבעית הטבועה ועולה מן הקשר בין הורים לצאצאיהם. המסגרת המשפחתית אינה עומדת בצד המערכת החוקתית, אלא היא חלק אינטגרלי ממנה. במסגרת היחידה המשפחתית נתונות להורים זכויות המוכרות על-ידי המשפט החוקתי והמוגנות על-ידי. זכותם של הורים להחזיק בילדיהם ולגדלם, על כל הכרוך בכך, היא זכות חוקתית טבעית וראשונית, בבחינת ביטוי לקשר הטבעי שבין הורים לילדיהם (ע"א 577/83 היועץ המשפטי לממשלה נ' פלונית (5)). זכות זו באה לידי ביטוי בפרטיות ובאוטונומיה של המשפחה: ההורים אוטונומיים בקבלת החלטות בכל הנוגע לילדיהם – חינוך, דרך חיים, מקום מגורים וכדומה, והתערבות החברה והמדינה בהחלטות אלה היא בבחינת

חריג שיש ליתן טעם להצדיקו (ראה ע"א 577/83 (5) הנ"ל, בעמ' 485, 468).

...

אך חשוב מכך, הסיטואציות שלכאורה דורשות התערבות הן בדרך כלל ומורכבות ורגישות, ולעתים קשה להניח שהמדינה (שופט או פקיד סעד) תקבל החלטה טובה יותר מזו של ההורים. במקרה הרגיל ההנחה היא לכן ששיקול-דעת ההורים מסמל ומגבש באופן הטוב ביותר והמדויק ביותר את ההחלטות הראויות בגידול הילדים."

ראו: ע"א 2266/93 פלוני נגד פלוני, פ"ד מט(1), 221, 235-236.

ראו גם: ע"א 212/85, 224 פלוני נגד פלוני, פ"ד לט(4) 309, 312.

83. זכות ההורים לבחור את החינוך המתאים ביותר עבור ילדם והתואם את השקפת עולמם הוכר אף במשפט הבינלאומי. בסעיף 29 לאמנה לזכויות הילד, נקבעה חובת המדינות החברות לתת כבוד לזכות ההורים לחנך את ילדיהם לפי השקפת עולמם ולכבד את התרבות המקומית השונות, לכבד את הלשון ואת הערכים הלאומיים של ארץ המוגרים וארץ המוצא. סעיף 29 לאמנה קובע:

"המדינות החברות יחנכו לפיתוח ולמיצוי האישיות, הכישרונות והיכולת הגופנית של הילד; למתן כבוד להורים, לזהות התרבותית המקומית ולתרבויות שונות, ללשון, לערכים לאומיים של ארץ המגורים וארץ המוצא; לחיי אחריות בחברה חופשית עם דגש על הבנה, סובלנות, שלום, שוויון בין המינים וידידות בין עמים וקבוצות אתניות, לאומיות ודתיות, ולמתן כבוד לסביבה הטבעית."

עוד על הזכות לבחור בחינוך, ראו: יורם רבין, *הזכות לחינוך* (נבו הוצאה לאור, 2002), עמודים 111-129.

חשיבות הרצף החינוכי

84. העותרים יטענו, כי משהחל גן הילדים בבית ספר "אלכרמה ב" להיות מופעל במתכונת ייחודית לאומנות, אזי סירוב המשיבים להקים את בית הספר היסודי ב"אלכרמה ב" כייחודי על-אזורי לאומנות, קוטע את הרצף הפדגוגי החינוכי הייחודי בו החלו הילדים ללמוד. בעניין פלג לעיל, קיבל בית המשפט לעניינים מנהליים בירושלים את טענת העותרים בדבר חשיבות המשך הרצף הפדגוגי וקבע:

"משעה שמוסד החינוך אישר את המתכונת החינוכית של בית הספר הדמוקרטי, היה עליו לדבוק בתפיסה שהנחתה אותו לפעול ליצירת רצף פדגוגי הומוגני שישרת את התלמידים הלומדים במסגרת החדשה שנוצרה ואושרה. על מוסד החינוך היה להביא בחשבון את ציפיותיהם הלגיטימיות של התלמידים והוריהם לקיומו של רצף חינוכי שלם עד לסיום שנת הלימודים. התלמידים

והוריהם הסתמכו על אישור משרד החינוך להקמת מסגרת חינוכית דמוקרטית והם יכלו לצפות שאישור זה יחול מבית ספר יסודי ועד החטיבה העליונה. נראה כי להורי התלמידים לא היתה סיבה לחשוש שאיור הלימודים במסגרת הדמוקרטית יפסק והם יאלצו לשנות את המתכונת החינוכית אותה ביקשו להעניק לילדיהם דווקא לקראת תום תקופת הלימודים." (הדגשה במקור)

ראו: פסקה 27 בפס"ד פלג לעיל.

לאור האמור לעיל, מתבקש בית המשפט להורות על מתן צו על תנאי כמבוקש במבוא לעתירה זו ולחייב את המשיבים בהוצאות משפט זה.

סאוסן זהר, עורכת-דין
ב"כ העותרים